

БЕРЗАНСКИ ПОСЛОВИ

Предавачи

проф. др Небојша Јовановић

проф. др Мирјана Радовић

доц. др Маша Мишковић

Литература

Н. Јовановић, Берзанско право, 2009. год. део о уговорима

Закон о тржишту капитала 2021. год. (Сл. гл. 129/2021, 109/2025; чл. 5-11, 35-37, 62-69)

Појам берзанског посла

Појам – уговор о купопродаји, котирани предмет, овлашћена лица

Нужност закључења у организацији берзе – берзански састанак или електрон. систем трг.

Услови – облигационоправни и берзанскоправни

- 1) облигациони – а) способност уговарања, сагласност воља, предмет, основ и форма б) последица неиспуњења – непостојање или ништавост уговора
- 2) берзански
 - својства уговорника – само овлашћена лица (чланови, посредници)
 - закључење посла – а) место (берза) б) време (састанка) и в) начин (аукција) закључења
 - битни састојци – а) предмет (котирана ствар) и в) цена (курс)

Особине берзанског посла

Опште особине сваког уговора о купопродаји – именован, теретан, двостран, консензуалан, неформалан, једнократан, каузалан...

Посебне особине берзанског посла

- 1) посредно закључење – само овлашћена лица непосредно, а остали преко њих
- 2) ограничење слободе уговарања – посебна „техника“ закључења (аукција, берз. налог)
- 3) појачани надзор – а) државни и берзин б) циљ – спречавање поремећаја в) посебна овлашћења – забрана посла или измена његових услова
- 4) обављивање – објављивање понуда и курсева
- 5) трговинска природа – изузетак физичко лице као властодавац у заступању
- 6) фиксна природа – протест

Врсте берзанског посла

- 1) време и место закључења
 - унутрашњи и спољни
 - правни значај - примена берзанског права и надлежност берзанског суда
- 2) предмет посла
 - званични и незванични (слободни)
 - правни значај – јемство берзе за тачност курсева
- 3) намера уговорника
 - стварни и рачунцијски (шпекулативни)
 - значај – строжа правила за рачунц. посл.
- 4) време доспелости
 - дневни и рочни
 - значај – ризик сплетки у рочним посл.
- 5) број уговора
 - прости и сложени (равнатељски и продужни)
 - значај – посебна правила за сложене послове

Специјализација берзи – опште и посебне берзе (нпр. дневне, рочне и фјучерс берзе)

Уговорници у берзанском послу

Способност – потпуна пословна способност

Овлашћење

- само овлашћена лица: 1) члан самосталне берзе 2) посредник у несамосталној берзи; остали – само преко овлашћених лица

- лична обавеза за овлашћено лице – 1) као препродавца 2) као налогопримца (делкредере комисионар) – дуг и 3. лицу и клијенту (јемство за 3. лице)

- лична обавеза у упоредном праву – 1) француска – по закону делкредере комисионари 2) англо право – а) дилер б) брокер (прикривени властодавац) 3) Србија – нема обавезе личног обавезивања

Врсте уговорника

1) Мотив уговорника у послу

- улагачи – мотив убирање прихода од издаваоца без рада; само у трговини вредносницама

- рачунџије (шпекуланти)

* мотив стицање марже на разлици у цени

* врсте – дизаџи (хосисти, бикови) и спуштаџи (бесисти, медведи)

- играџи (кладионичари) – уговорници у пословима разлике (диференџијски послови)

- сплеткароџи (преваранти, аџиотери)

2) Став према ризику промене курса

- плашљиви (хеџери), ризичари (“јунаџи”) и равнатељи

Закључење берзанског посла

Начини закључења

- непосредно (између чланова) и

- посредно – нечланови преко чланова (уговор о налогу)

Берзански налог

Појам – налог клијента члану да купи (прода)

Природа – понуда за закључење два уговора: 1) уговора о налогу члану берзе 2) берзанског посла осталим учесницима котације (јавна понуда)

Понудилац према 3. лицу у котацији?

- клијент – у посредовању и заступању

- посредник лично – у комисионом наступању

Форма

- закон – усмена

- берзанска правила - писмена (електронска)

Садржина

- битни састојци два уговора:

* уговора о налогу: 1) врста посла (куповина или продаја) 2) трајање налога 3) упутства о начину извршења налога (нпр. све или ништа, прво..., па затим...)

* берзанског посла – 1) ствар (опис према курсној листи) 2) цена (курс) – јасно одређен или одредив (уобичајени изрази; нпр. текући, почетни, завршни) 3) рок (дневни или рочни)

- додатни састојци – н-давац, н-примац, рачун н-давца, место и време давања, потпис н-давца

Врсте налога

- врста посла – 1) продајни - понуде (“продај”) 2) куповни - тражње (“купи”) и 3) равнатељски (“купи, па продај”)

- рок испуњења берзанског посла – дневни (промптни) и рочни (термински)

- величина предмета – за појединачну ствар, за свежањ, за блок (велико учешће) и вредносни налог

- обим посредникове слободе – тржишни, гранични, почетни, текући, завршни, фиксни и оквирни

- трајање налога: 1) орочени (дневни, недељни и месечни) 2) неорочени – једнодневни (Нем. и Брит.); опозив (Фр.)

- опозивост – опозиви (претпоставка) и неопозиви

Дужност саветовања

- обични и упитни налог

- упитни налог – овлашћење посреднику на закључење посла уз тражење савета о томе

Клаузуле о начину извршења налога

Дужност п-ка да поштује упутства клијента

Право п-ка да одуступи од упутства – 1) сагласност клијента 2) нужда заштите интереса клијента

Право одбијања налога због непрописности посла

Врсте налога према клаузулама

- слободни (дискрециони) – а) “по слободној оцени”, “по вашем нахођењу” б) дужност рада по најбољем умећу по правилима струке в) обим слободе – само за куповину или за продају, и за продају и куповину, за све или само неке ХОВ

- стриктни – одређеност свих елемената посла

- дељиви – “према могућностима тржишта”

- недељиви – “све или ништа”

- своп (за замену) – прво продати, па купити

- редоследни – одређује редослед закључења послова

- алтернативни – слобода избора између дневног и рочног посла

Руковање налогом – радње:

1) давање налога – непосредно посреднику и посредно (сакупљач налога – не сме издавалац)

2) пријем налога - само у својим просторијама

3) испитивање налога – идентитет даваоца, уредност, покривеност и законитост налога

4) прихват

- радња закључења уговора о налогу
- рок за одговор – одмах по пријему (ћутање - прихват)
- упис у књигу налога
- писмена форма уговора

5) повлачење (опозив) и измена – право даваоца до закључења берзанског посла

6) пренос налога – забрана, осим: 1) уз сагласност даваоца 2) нужда

7) поништај налога

- радња берзе проглашења неважећим још неизвршених налога
- разлози – поремећај тржишта, застој у трговини, искључење члана, искључење ХОВ

8) евидентирање посла – упис закљученог посла у бележницу

Књиге посредника – 1) књига налога 2) књига клијената 3) књига посредника 4) дневник

Извршење налога

Значај – испуњење уговора о налогу и закључење берзанског посла

Начини: 1) извршење у котацији 2) спајање налога 3) самостално иступање

Извршење у котацији

- основни начин
- сукоб интереса – 1) посредника и клијента (подређивање клијенту) 2) између клијената (време, величина налога, жребање)

Спајање налога

- два клијента истог посредника
- услови – 1) поклапање налога 2) претходно обавештавање осталих учесника котације 3) непостојање повољнијег налога другог учесника

Самостално иступање – право посредника (као код комисионара)

Место закључења

- седиште берзе – присутна лица (начело)
- место понудиоца – одустна лица; понудилац ван места берзе (изузетак)

Време закључења – 1) присутна лица (одмах) 2) одсутна лица (теорија прихвата) 3) електронска

трговина – час регистрације посла у рачунару берзе

Форма берзанског посла

- закон - начело неформалности, осим за поклон (овера потписа)
- берзанска правила – писмена форма (електронска трговина)

Закључница

Појам – исправа, потврда о послу

Број примерака – три (за уговорнике и руководиоца котације)

Потписи – уговорници и руководиоца котације

Садржина – уговорници, елементи б. посла и потписи

Функције – 1) доказ о послу 2) форма посла (правила берзе) и 3) вредносница (преносивост у рочном послу)